

תחנה שלישית

המפעיל הקוסם

יסודות ההנפשה

כ כשלאו לבובנאי הרוסי סרגיי אָזְרַנְצֶב ששה שנים הוא צפה באופרה הראשונה בחייו, והוקסם מן "המקל הקטן שאחו מנצח התזמורת". "תנוועות המקל הקטן", הוא מספר, "התאימו בדיקע לצלילי התזמורת. החלטה שהקולות בוקעים מן המקל עצמו. ניסית להסביר זאת לאומנת שלי ומיאד נגעתי כשלא השטכעה...".

בתחנה זו העסוק בקסם הנפשה: איך קורה שבובה, שהיא בסך הכל חפץ דומם, נראית כאילו היא נשמה, שומעת, רואה...? מה גורם לקהל להרגיש שיש לה חיים מלאים? האם זו אחיזות עיניים? או שואלי באמת קורה שם משהו קסום?

סודות הנפשה

בשורות הבאות נגלה כמה מן הסודות הבסיסיים ביותר של הנפשה. עקרונות אלה הם לב-לבו של תיאטרון הבובות והם תקפים לכל שיטת הפעלה, מסורתית ומודרנית כאחת.

הרעד הטבעי

bove מונחת היא חפץ חסר חיים. בעצם ניקח אותה לידיינו. לא ננייע אותה, לא נפעיל. רק נאחז בה בעדינות בנסיבות הידיים. נתבונן ונראה: היא בכל זאת חייה. איך? פשוט, כי אנחנו חיים... גם כשאנחנו לא זומם גופנו איינו "קפא". באופן טבעי יש בו רעד כל של חיים. כאשר אנחנו אוחזים בbove הרעד עובר דרך. אנחנו לא " עושים שום דבר". אנחנו לא יוצרים את הרעד ולא עוזרים אותו. בשלב זה אנחנו עדיין לא "מפעילים" אתbove. ובכל זאת היא מתמלאת חיים. ואם נשוב וננניהם אותה? תחושת החיים תיעלם. בOVE המוחזקת על ידי אדם נראהיה חייה. בOVE מונחת (באותה צורה בדיק), תיראה חסרת חיים. וזה העיקרון הראשון והבסיסי ביותר של הנפשה.

יש – אין

הקסם הבסיסי ביותר של תיאטרון הבובות הוא משחק ה"קוקו" שאחננו מصحابים לעיתים קרובות עם ילדים קטנים. אני מסתריה את פני מאחורי כפות הידיים, מגלה את פני ו – קוקו! הילד קצת נבהל וקצת משועשע, מתפרק מצחוק... צזו היא גם ההופעה וההעלמות שלbove בחולון: יש – אין, חושר – או, והקסם כבר כאן, עוד לפני שהbove הונפשה.

נשימת הבובה

הנשימה היא חלק מהחיכים שלנו. היא משקפת את מצבנו הפסיכולוגי והרגשי: כאשר אנחנו נבהלים אנחנו עוצרים את נשימה, כאשר אנחנו נינוחים נשימה מלאה ושלולה, אחרי מאמץ גופני היא תהיה מהירה וכבדה, וכן הלאה. כל זה נכון גם לגבי הבובה. אם הבובה "נושמת", סימן שהיא חיה, ואפשר גם לחוש באיזה מצב היא נמצא. כדי "להנשים" את הבובה אנחנו כבר צריכים "להפעיל" אותה, להניע אותה בעדינות, באופן קצוב, בעורת כפות הידיים, או לקשר אותה לתנועות הנשימה שלנו, מרכזו הגוף. אפשר להנשים את הבובה לאורך זמן, או להציג נשימה אחת ברגע אחד.

הבובה נושמת. היא חייה, מתחילה לחוש אותה, את קיומה. מי היא? מה היא עשויה? רגע, רגע, לפני כן יש עוד עיקרון חשוב.

חוויי הבובה

אם הבובה ממקדת את מבטה במשהו, נוצרת תחושה שהיא רואת. המבט מעיד גם על רצון וכוונה. כדי להראות שבובה חוותה במשהו, נפנה, קודם, אט מבטה אל החפץ שהיא רוצה. כדי להראות שהיא נבהלת ממשהו, היא קודם כל תסתכל עליו ורק אז תירתע בבהלה.

אם הבובה מגיבה לרעשים ולקלולות, נוצרת תחושה שהיא שומעת. היא יכולה להגיד לדבריה של דמות אחרת בהצגה, או למשהו שקורה בעולם – צלצול טלפון נייד או הערת של אחד הצופים. (מה שאפירלו מגדיל את התחושה שהיא היא כאן ועכשו!)

האופן שבו היא מגיבה מעיד על אופיה ועל מצבה.

גוף הבובה

העיקרון הבא הוא עקרון הפיזיות, הוגנניות. כדי ליצור תחושה אמינה וטבעית של גוף הבובה, צריך לשמור על

מי מפעיל את מי?

ורק נעיר שוב, כדי לדיק ולזהכך את המובן מאליו, שלא הבובה היא שמעה או ראתה. המפעיל הוא ששמע וראה. הוא יכול להבהיר דרך רק מה שהוא חש בעצמו. וכך הוא חייב להיות עיר לכל מה שתרחש סביבו. קורה כאן שהוא מWOOD מעוניין: הבובה מאלצת את המפעיל להיות קשוב וערני. הוא חי דרך יותר מאשר בילדיה... אז מי כאן הקוסם – המפעיל או הבובה?

שלושה דברים: גובה הבובה, הציר המרכזי שלה, ותחושים המשקל.

גובה – לא לכל הבובות יש רגליים. בובות הכהפה והמקל עוטות מעין בגד שקצתו לא מוגדר. לבמות המסורתיות אין "רצפה". אדן חלון או קצה של פרגוד מסמננים את מיקום ה"אדמה". כדי ליצור אשלה שיש לבובה רגליים ושהיא דורכת על קרקע יציבה, אסור לה "לרחף" או "לשקווע". המפעיל צריך לשמר על גובהה של הבובה לכל אורך ההצגה (גם אם היד מותעפת...).

ציר מרכזי – כדי ליצור תחושה שהבובה נמצאת במרכז תשומת הלב, היא צריכה לנوع סביב הציר המרכזי שלה עצמה. לפעמים זה כרוך בא-נוחות ומהיבר את המפעיל "להתפתל" סביב הבובה. אבל אם יסטה מן הכלל זהה הוא עצמו יהפוך למרכז. הבובה תהפוך לסתם חפץ שהוא מטלטל ממוקם למקום.

תחושים משקל – המפעיל צריך לתת תחושה שלבובה יש משקל ממשי, שהוא נמשכת לקרקע על ידי כוח הכבידה, גם אם היא עשויה מחומר קל כמו קלקר או ספוג.

שלושת המרכיבים הללו – הגובה, הציר המרכזי ותחושים המשקל – יוצרים את תחושת הגוף הפיזי של הבובה ואת הסביבה הפיזית שלה.

54

המניע (או: היד היא רק הקצה)

ידו של המפעיל אוחזתerbובה (או במוננון ההפעלת שלה), אבל התנועה מגיעה ממרכזי הגוף ומן העמידה הייציבה; אם שתי כפות רגליו של מפעיל בובות הכהפה העממי לא היו עומדות איתן על הקרקע, לא היה לו כוח להפעיל את הבובות, להשתולל עימן ולבטא את מלאו עצמתן. אפשר "להזיז" בובה ביד, אבל רק כאשר עובדים דרך הגוף היא באמות מתמלאת חיים. תנונת הבובה היא המשך של תנונת הגוף של המפעיל. במובן זה יותר נכון היה לקרוא לו "המניע" ולא "המפעיל"... וזאת הסיבה שركודנים הם לעיתים

מפעילי בובות טבאיים, אפילו יותר משחקנים. תרגול של אמנויות לחיימה מזרחות (כמו טאי צ'י למשל) יכול לתמוך בעבודתו של מפעיל הבובות.

רוני: ומעבר לרעד הפנימי, לנשימה, למיקוד ולשאר העקרונות החשובים – אסור לשכוח את הקצב של הבובה. הקצב הוא גורם חשוב ביותר בתחוות החיים והאפקין של הדמות. הקצב הווא.

הידעת?

בתיאטרוני בובות הCPFה העממיים נהגו להשתמש בובות ממש כמו כלי הקשה. כאשר שני ראשי עץ התנתקו זה מזה או כאשר התנגן ראש העץ במסגרת הבמה, ונשמע קול תיפוף מצחיק וקצבי. ככל דמות היה מקצב משלה שהשתנה ברגעיו משבר. תנועת הבובות יצרה מעין ליווי מוסיקלי להצגה.

יוסף: די, רוני! זה משפט ארוך מדי. את מדברת על קצב בלי שום קצבי!

רוני: טוב, יש לי הרבה מה להסביר ואני רוצה להיות מובנת.

יוסף: אבל את לא!

רוני: אני כן!

יוסף: את לא!

רוני: אני כן!

יוסף: את לא!

רוני: אני כן!

יוסף: יופי, רוני, עכשו הקצב היה כבר קצר יותר טוב!

חלוקת הפעולה

כל פעולה של בובה מתחלקת לחת-פעולות. אם הבובה רוצחה, למשל, להתיישב על כסא, היא קודמת כל תפנה אל הכסא, תכיבט בו, תתקרב אליו, תסתובב, ואז תתיישב. בן-אדם עושה את כל סדרת הפעולות האלה בלי משים. אבל כדי שהבובה תתיישב, אנחנו צריכים לפרק את הפעולה ולכנות אותה מחדש מותוק הפרטים שלה. זה יי מיען טכניקה של "היילוך איטי" (Slow Motion), ודרכ טובה לחושף אפיקונים "אנושיים" קטנים שהבובה יכולה לאמץ. בשלב זה הבובה שלנו כבר מונפשת. היא חיה, נושמת ופועלת בדיקנות. עכשו הגיע הזמן לשיעור קטן במשחק.

כוונה ורצון

"**פעולות פיזיות**", כתוב אופריזוב, "לעולם אין מתקימות בצורתן המופשטת, הטהורה. לכל פעולה יש מטרה. לכל אדם יש יחס אל מה שהוא עושה. היחס יוצר התנהלות פיזית, ככלומר תנועה של ייצור חשב, לא רובוט. אפילו קיצוץ עצים בגרזן יעשה בדרכים שונות אם אתה רוצה לחם חדר קפוא, או להרשים את הנערה שעומדת בחלאן..." כשאנחנו מפעילים בובה אנחנו לא שואלים רק מה היא עושה, אלא למה היא עושה את זה, וה"למה" הזאת מכתיב את ה"איך". רמננו על כך כבר קודם, כאשר בנו על השתנות הנשימה או על-tagובותיה של הבובה למה שהיא רואה ושומעת. הפעולה חשפת את כוונותיה של הדמות ומבטאת את אופיה ורגשותיה. סדרת הפעולות מהוות מעין "טסראט" של הסיפור.

זהו, בעצםו הדרך פתוחה, הבובה יכולה להפוך לדמות בהצגהו אבל רגע, רגע... אולי נקשיב קודם לאזהרה חשובה:

אפשרויות ומוגבלות – הערת אזהרה

לפני שאנחנו מחליטים איך הבובה מקצת עצים בגרזן, כדי לוודא שהיא יכולה לאחוזו בו בכלל. יש בוות שיכולות ויש נאללה שלא. יש בוות שיכולות רק בקושי ולא כדי "להכריח" אותו, כי כך בדיק זה נראה, מאולץ ולא משכנע... זוכרים את "מבחן המכשפה" שערכנו בסוף התנהנה הראשונה? בובה שונת משתקן, לטוב ולרע. יש לה מוגבלות עצומות וגם יכולות מפתיעות. נctrיך להתחשב בכלן כשןכוב לה תפkid. אם נבליט את היכולות ונימנע מן המוגבלות, תיווצר אשליה שהבובה יכולה לעשות הכל. הקהל יצהק ויתרגש וגם ישתחה: זאת בסך הכל בובה! וזה בדיקת הנקודת. בובה אינה אדם אלא חפץ דוםם, סמרטוט, חתיכת קרש שהתמלאה בחיים. כוחה אינו טמון ביכולת ההיקוי שלו אלא בתנועה הבלתי פוסקת בין אנושיות לחפציות, בין המצויר הגלוי לכ יכולת המפתחה. זה הייחוד של הבובה והוא קסמה: הכל מתוך לא-כלום...